

Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 23–24

Zagreb 1997.–1998.

Dvobroj *Rasprava Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* posvećen je Valentinu Putancu — kroatistu, romanistu, balkanologu, indoeuropeistu, etimologu, kajkavologu, jezičnom teoretičaru, onomastičaru, leksikologu i leksikografu, istraživaču hrvatske kulturne prošlosti — o osamdesetoj obljetnici njegovog života, šezdesetoj obljetnici znanstvenog rada i polustoljetnoj djelatnosti u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

U dvama uvodnim člancima Petar Šimunović piše o životu i djelu V. Putanca, a Branka Tafra objavljuje opsežnu *Bibliografiju znanstvenih i stručnih radova V. Putanca*. Slijedi dvadeset radova s područja opće lingvistike, povijesti jezika, dijalektologije, onomastike, semantike, kontaktne lingvistike, povijesti jezika, dijalektologije, onomastike, semantike, kontaktne lingvistike, leksikologije. O prezimenima piše Živko Bjelanović u tekstu *Jedan tip prezimena s protezom*. Autori Ankica Čilaš i Mijo Lončarić pišu *O govoru Peroja*. Autorice Andela Frančić i Milica Mihaljević u radu *Antonimija u hrvatskoj ojkonimiji* analiziraju različite tipove antonima u hrvatskoj ojkonimiji, a na kraju rada navode popis potvrđenih antonimnih parova. Branko Franolić u članku *Les limites du mot d'emprunt français en croate* prikazuje, uz teoretsko tretiranje razlika u akcentuiranju u francuskome i hrvatskom jeziku, koje se sve prilagodbene pojave javljaju u galicizmima u hrvatskom jeziku. *Nazivi jela u rječniku »Blago jezika slovinskoga« (1651.)* Jakova Mikalje rad je Darije Gabrić-Bagarić u kojem se razmatra fond leksema kojima su imenovana jela, utvrđuje se njihovo podrijetlo, usvojenost u mladim leksikografskim djelima i u suvremenom kulinarstvu. Marijana Horvat u tekstu *Složeni glagolski oblici za izražavanje prošlosti u Zografskom četveroevangelju* analizira perfekt i pluskvamperfekt s osobitim osvrtom na oblik, mjesto i funkciju pomoćnoga glagola *byti*, negaciju i uporabu u rečenici. U radu Lane Hudeček *Oblici pridjeva u Sanktoralu Hrvojeva misala* daje se pregled pridjevnih padežnih

nastavaka u određenoj i neodređenoj sklonidbi, a govori se i o stupnjevanju pridjeva, te o posvojnim i odnosnim pridjevima. Josip Jernej u članku *Intorno alla strana vitalità del concetto di »complemento indiretto«* na temelju analize talijanskih rečenica u gramatikama raspravlja o kategoriji neizravnih dopuna u kojima se kriju konstitutivne jedinice rečenice, odnosno nosioci logičko-semantičkih funkcija — taksemi. Karlo Jurišić na prostoru je oko Biokova u južnoj Hrvatskoj pronašao urezana u kamen četiri natpisa starom hrvatskom ćirilicom, te ih je analizirao i opisao u radu *Posljednji poznati natpisi hrvatskom ćirilicom na prostoru oko Biokova (XIX. st.) (prilog poznavanju hrvatske epigrafike napuštenih pisama)*. U članku *Ishodišni jezični oblici (ishodišnici): nominativ i infinitiv* Miro Kačić obrađuje na temelju hrvatske i francuske jezične građe novi jezikoslovni pojam — ishodišnik (nominativ i infinitiv) koristeći se vlastitim teorijskim pristupom u kojem su temeljni pojmovi gramatikalizacija svijeta, konceptualizacija, leksija i leksijska razina. *Paljetkovanje po najstarijim hrvatskim molitvenicima (Molitveničko nazivlje)* tekst je Dragice Malić u kojem su autorici izvor građe najstariji poznati hrvatski molitvenici Vatikanski hrvatski molitvenik iz vremena oko 1400. godine i Akademijin dubrovački molitvenik iz 15. stoljeća. Milan Mihaljević u članku *Ostrižak glagoljskoga misala iz Novoga Vinodolskoga* opisuje ostrižak lista rukopisnoga misala iz 14. stoljeća koji je pronaden 1996. godine u Novom Vinodolskom. U tekstu *Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata »stranog« porijekla* Žarko Muljačić predlaže i jednu »novu« disciplinu koja još nije nigdje institucionalizirana i koju bismo mogli nazvati *transferologija*. István Nyomárkay piše članak *Bečke gramatike i mađarska i slavenska gramatikografija u 18. i 19. stoljeću (Uvod i zadaci)*. U raspravi Mirka Petija *Kojoj skupini imenskih riječi pripadaju pluralia tantum?* imenske se riječi označene kao *pluralia tantum*, po semantički uspostavljenim kriterijima, tumače kao pojmovne imenice, a

odbacuje se tradicionalni model po kojemu su te riječi opće imenice. Ljiljana Šarić u tekstu *Pragmatička uvjetovanost značenjskih proširenja* analizira metaforična značenjska proširenja u kontekstu na temelju teorije prototipova E. Rosch na nekim primjerima iz leksičke semantike, te značenjska proširenja u semantičkoj kategoriji tranzitivnosti. Branka Tafra u članku *Povijesna načela normiranja leksika* na izabranim primjerima pokazuje povijesni tok hrvatske uporabne i klasifikacijske leksičke norme. *Koegzistencija idiomâ i popratne pojave*

u najnovijem istroromanskom korpusu rad je autora Pavla Tekavčića. Vesna Zečević u radu *Kajkavci ikavci u Lijevo Sredičkom (fonološki aspekt)* opisuje fonološki sustav kajkavskoga ikavskoga govora s obzirom na njegov čakavski supstrat u kontaktu s okolnom kajkavštinom. *Pridjevi u kemijskom nazivlju* rad je u kojem Marija Znika daje kratak povijesni pregled nekih potvrđenih dvočlanih kemijskih naziva, analizira njihove sastavnice i nove prijedloge za tvorbu dvočlanih naziva s pridjevskom sastavnicom.

Željka Brlobaš

Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)

August Kovačec

Znanstvena udruga Mediteran, Pula 1998. — 378 str.

Akademik August Kovačec, redoviti profesor Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, poznati romanist, rumunist i najbolji poznavatelj istrorumunjskoga (IsR) govora i cijele problematike s time u vezi, daje nam u ovoj knjizi mnogo više nego što bi naslov na prvi pogled sugerirao. Nakon niza studija IsR tematike (spomenimo samo knjigu *Descrerea istroromânei actuale*, Bukurešt 1971.), autor u ovoj knjizi sabire rezultate svojega gotovo 40-godišnjeg rada na istraživanju, bilježenju i proučavanju IsR idioma. Djelo, objavljeno u Puli (u knjižnici znakovita naslova *Verba moritura*), sadrži IsR rječnik (str. 17–230; dalje bez: str.), koji je njegov lavovski, ali nipošto jedini dio. U predgovoru (7–15) akademik Kovačec opisuje historijat rada na Rječniku i daje vrlo korisne upute za njegovu upotrebu (s nekim podacima koje će kasnije razraditi). Prvi je glavni dio knjige dakle *Rječnik*; nakon njega slijedi drugi dio, *Gramatika* (231–316), s izvanredno zanimljivim poglavljima o sociolingvističkoj problematici IsR govora, podrijetlu govornikâ, razmještanju u Istri, bilingvizmu i srodnim pitanjima (233–245), fonologiji (246–255), morfologiji (256–299), sintaktičkim posebnostima (300–305) i leksiku (306–314), te s kratkim osvrtom na usporedbu IsR s drugim rumunjskim dijalektima (315–316). Treći su dio *Tekstovi* (317–365): 16 tekstova s transkripcijom i hrvatskim prijevodom. Na kraju su popis literature (369–373) i rumunjski sažetak (377–378) (držimo da bi bio koristan i francuski, ev. i engleski prijevod sažetka).

U knjizi autor opisuje sve razine IsR idioma, iscrpno, s potpunim poznavanjem te kompleksne problematike i na najvišoj znanstvenoj razini (u duhu europskoga strukturalizma odnosno funkcionalizma). Izlaganje je jasno, bez formalizacija (koje su često same sebi svrha, a ne kazuju ništa što se ne može reći i diskurzivno, »s ljudskim licem«), vrlo informativno i ni u čemu pretjerano. Jednako su vrijedne stranice opisa kao i stranice o koegzistenciji IsR s okolnim, u prvom redu dakako hrvatskim čakavskim govorima, koji su na IsR izvršili ogroman i dubok utjecaj (najvažniji je od njih vjerojatno sistemsko izražavanje glagolskoga aspekta), ali mu nisu narušili temeljni romanski karakter. Tekstovi (priče, basne, kratke šale, pitalice) sakupljeni su od 14 pripovjedača navedenih u uvodu trećem dijelu (320–321). Na kraju, ali nipošto najmanje važno, valja istaknuti vrlo lijepu grafičku opremu i zanemariv broj tiskarskih pogrešaka, naročito u usporedbi sa zaista izvanredno kompliciranim slogom (dosta je pogledati samo znakove na str. 319–320).

Knjiga akademika Augusta Kovačeca, koju smo ovdje tek ukratko prikazali, zaslužuje dakako mnogo opširniju recenziju no što je to moguće u rubrici *Obznane*. To će djelo bez sumnje biti od prvorazredna interesa za rumuniste, romaniste, slaviste, sociolingviste (stručnjake za *languages in contact*), pa i povjesničare, etnologe i — neka nam bude dopuštena kovanica — sve istrologe. Ta knjiga može biti uzor sličnim radovima na drugim jezičnim područjima.

Pavao Tekavčić

Scritti di Mario Doria

Un percorso culturale fra Micene e Trieste a cura di Ugo Cardinale,
Forum, Udine 1998. — XVI + 614. str.

Omašna knjiga pod tim naslovom sadrži 40 tekstova poznatoga tršćanskoga grecista (mikenista), dijalektologa i toponomastičara Maria Dorie, kojemu između ostaloga dugujemo priručnik mikenskoga jezika (1965.) i veliki rječnik tršćanskoga dijalekta (1987.). Radove u ovom zborniku sabrao je Odsjek za talijanski jezik, lingvistiku, komunikacije i priredbe (nasljednik Instituta za opću lingvistiku — Istituto di Glottologia) Sveučilišta u Trstu i objavio u anastatičkom izdanju (ali po suvremenom digitalnom postupku (Nota editoriale). Zbornik je podijeljen na dva glavna dijela: prvi (str. 1–220) posvećen je antičkoj (grčko–mikenskoj) problematici, a drugi (str. 221–597) suvremenim (dijalektološkim i toponomastičkim) temama. Uvodni dio, prije prvoga glavnoga dijela, donosi predgovore i pozdravne riječi urednika i nekih kolega, a nakon drugoga glavnoga dijela stoji opće analitičko kazalo (imena i pojmova) (599–606) i bibliografija Maria Dorie od 1983. do 1997. g. (str. 607–612; za radove od 1955. do 1982. v. ranije publikacije navedene na IX. str.). Prilozi u antičkom dijelu bave se inter-

pretacijom mikenskih tekstova, grafijskim sistemom, sufiksom *-teús*, etimologijom (i »Wortgeschichte«) nekih riječi, relativnom kronologijom i dijakronijskim pristupom mikenskoj fonetici i morfologiji. Za nas je zanimljiviji drugi odsječak, u kome velik dio čine autorove toponomastičke studije istarskih toponima (*Pizzu-ghi*, *Pisino* [Pazin], *Lupogliano*, *Dignano* [Vodnjan], *Antignana* i *Antignano*, *Corridico* [Kringal] i drugi), a također i radovi o drugim srodnim temama (toponimi na *-anu*, u području Trsta, furlanski jezik, podudarnosti istočne i zapadne obale Jadrana, predmletački romanski slojevi u Istri i Dalmaciji, kraška speleo- i toponomastika i drugo). Jedan od autora pozdravnih govora, Maria Rosaria Cerasuolo Pertusi, ističe Dorijinu striktnu objektivnost »*super partes*« (str. XV), ali njegova protalijanska orijentacija u pogledu pripadnosti starih romanskih govora Istre i Dalmacije ipak je očita.

Bogatstvo sadržaja cijeloga zbornika nedvojbeno je, pa će ga svi znanstvenici specijalisti za navedena područja čitati sa zanimanjem i rišću.

Pavao Tekavčić

Ethnos e comunità linguistica: un confronto metodologico interdisciplinare

Atti del Convegno Internazionale, Udine 5–7 dicembre 1996 a cura di Raffaella Bombi e Giorgio Graffi
Forum, Udine 1998. — 585 str.

Radovi s navedenoga sastanka obuhvaćaju uvodno izlaganje direktora Međunarodnoga centra za višejezičnost (*Centro Internazionale sul Plurilinguismo*), profesora Roberta Gusmanija, deset referata, dvadeset i sedam (po dužini vrlo različitih) saopćenja, dva dodatka (*Appendice*) i završni pregled slovenskoga romanista i člana znanstvenoga vijeća Centra, profesora Mitje Skubica. Autori su Talijani i pripadnici drugih naroda, od kojih poimence spominjemo ove (ne želeći dakako time praviti nikakvu valorizaciju ni rang-listu): Loredana Corrà, Franco Crevatin, Maurizio Gnerre, Hans Goebel, Addolorata Landi, Gerhard Neweklowsky, Dunja Rihtman–Auguštin, Flavia Ursini. Teme su vrlo raznolike, od — naravno prete-

žite — današnje situacije do Antike (nekoliko zanimljivih priloga), i to iz romanskoga, slavenskoga (nekoliko priloga o Rusiji), germanskoga, irskoga, arapskoga i čak prekomorskih krajeva. U nemogućnosti da u okviru rubrike *Obzane* izložimo sadržaj, pa makar samo i nabrojimo autore i naslove, iznijet ćemo samo sadržaj uvodnoga izlaganja i sažetka–pregleda. R. Gusmani (str. 11–17) daje kratki historijat Centra i organizacije sastanka, diskutira značenje pojma *ethnos* (i srodnih), odnos prema politici, društvu, rasi itd., ističući vezu *ethnosa* i jezika kao glavnoga faktora etničke kohezije, ali s upozorenjem na relativnost, promjenljivost, ne–pravocrtost razvoja, mnogostrukost odnosa (što je već prije stotinjak godina uočio

Hugo Schuchardt), registara, stilova i sl. Studij te kompleksne materije cilj je ovoga sastanka, nakon kojega će uslijediti i drugi. — M. Skubic (str. 581–585) rezimira rad sastanka, glavne teme (među kojima važno mjesto zauzima problematika raspada višejezičnih zajednica kao što su bili SSSR i Jugoslavija), zatim pitanja statusa nekih idioma (npr., unutar Romanije, moldavskoga na istoku i gallego-portugalskoga na zapadu), odnos bilingvizma i diglosije, tole-

ranciju nasuprot nametanju jezika itd. Opći je sud njegova sažetka nedvojbeno pozitivan.

Ovaj će svezak *Radova* sigurno pobuditi zanimanje kako lingvista tako i sociologa, antropologa, historičara i svih onih koje to bogato područje humanističkih znanosti može privući. Imamo samo jednu primjedbu; s obzirom na raznolikost tema i brojnost priloga, šteta je da knjiga ne sadrži nikakva kazala (tema, pojmovna, imenâ), a bili bi korisni i podaci o autorima (znanstveno područje, sveučilište/institut itd.).

Pavao Tekavčić

Linguistics

Widdowson, H. G.: Oxford Introductions to Language Study. Oxford: Oxford University Press, 1996. 134 str.

Ovaj uvod u jezikoslovlje, kao uostalom i sve druge knjige koje slijede u ovoj biblioteci, odlikuje preglednost i pristupačnost. Knjiga ima četiri dijela. Prvi i najduži dio, podijeljen u 6 poglavlja, donosi sadržaje koje tradicionalno očekujemo od ovakve vrste udžbenika. Nakon standardnih napomena o prirodi jezika te dometa i zadaćama jezikoslovlja kao znanstvene discipline, prelazi se na metodološke aspekte poput dimenzija i nivoa analize, načela klasifikacije. Četvrto i peto poglavlje uvode u konceptualni i terminološki aparat pojedinih tradicionalnih područja unutar lingvistike, od fonetike i fonologije, preko morfologije i sintakse do semantike i pragmatike. Posljednje poglavlje prvog dijela ukratko naznačuje suvremena strujanja te pokušava smjestiti lingvistiku unutar humanističkih znanosti.

Autoru ovog udžbenika valja odati priznanje jer mu polazi za rukom vrlo jednostavnim jezikom, na primjereno slikovit način sustavno i postupno uvesti velik broj središnjih problema i pojmova. Tako kada, naprimjer, govori o objašnjenjima u lingvistici, o potrebi apstrahiranja konkretnih pojavnosti, tj. lingvističkoj idealizaciji te modelima, to ilustrira i na nejezičnim primjerima poput otklona od stvarnosti koje nalazimo u zemljovidima i mapama (poput mape podzemne željeznice u Londonu). Kako uvod po broju stranica nije preopsežan, nužno dolazi do odstupanja među pojedinim poglavljima glede dubine kojom se ulazi u sadržaje. Dok tako potpoglavlje o morfologiji raspravlja i o pojavama poput alomorfije, stranice

koje potom slijede od sve sintakse uvode samo neposredne sastavnice.

Relativna je novina ovog udžbenika u tome što nakon tradicionalnih sadržaja u drugom dijelu donosi niz kraćih tekstova i ulomaka iz izvora koji se u suvremenom jezikoslovlju smatraju temeljnima. Ti tekstovi, koji su preuzeti ili iz izvornih znanstvenih rasprava ili iz ranijih uvoda u lingvistiku, tematski prate poglavlja u prvom dijelu, a popraćeni su komentarijima i pitanjima za diskusiju, neka od kojih navode čitatelje na kritičko sučeljavanje stavova izraženih u susjednim tekstovima. Među zastupljenim autorima nalazimo de Saussurea, Whorfa, Lyonsa, Robinsa, Searlea, Harrisa, Chomskoga, Hymesa, Palmera, Matthews, Crystala, Labova, te Sinclaira.

Treći i četvrti, kraći, dijelovi knjige su, kao i kod svih ostalih knjiga u ovoj seriji, anotirani popis literature te sažeti glosar najvažnijih pojmova rabljenih u prvom i drugom dijelu. Činjenica da se bibliografske jedinice navode kao relevantne za samo neko od poglavlja u prvom dijelu, a dosljedno izbjegava njihovo ponovno navođenje uz neko drugo poglavlje, rezultira određenim stupnjem proizvoljnosti, posebice kada se radi o drugim uvodima u lingvistiku koji pokrivaju tematiku svih ili većine ovdje prisutnih poglavlja. Pored kratke naznake sadržaja, literatura je vizualno označena (obojenim kvadratićima prije svake jedinice) prema jednom od tri stupnja zahtjevnosti (djela uvodne naravi, djela za čitatelje na naprednijem nivou, te specijaliziranu literaturu). Glosar daje kratke definicije stotinjak osnovnih lingvistič-

kih pojmova, te navodi stranice na kojima se pojmovi uvode.

U cjelini gledano, radi se o korisnom priručniku, koji je pregledan i sustavan, a s obzirom na cijenu (košta otprilike kao džepna izdanja literarnih djela popularnih britanskih iz-

davača) i izuzetno dostupan, te će se svakako naći među nekoliko djela koja služe kao okosnica za kolegije koji uvode studente filoloških usmjerenja u studij lingvistike, posebno kada se ima u vidu da donosi vrlo dobar izbor izvornih tekstova.

Mario Brdar

Understanding Phonology

Carlos Gussenhovne & Haike Jacobs
Arnold, London 1998. — 286 str.

»Understanding Phonology« jedna je od knjiga iz serije »Understanding Language«, koju uređuju Bernard Comrie i Greville Corbett. Serija je zamišljena tako da kroz pojedinačne knjige upoznaje čitateljstvo sa svim osnovnim lingvističkim temama, a za područje fonologije ovaj zahtjevni zadatak izvršili su nizozemski fonolozi Carlos Gussenhoven i Haike Jacobs.

U knjizi se uvode osnovne fonološke teme, ali se ujedno nudi i sustavan prikaz kretanja u suvremenoj fonološkoj teoriji. To se čini u 15 poglavlja, raščlanjenih u manje tematske cjeline. Cjelokupna građa didaktički je vrlo zanimljivo postavljena. Uz pojedina poglavlja nude se dva tipa pitanja — ona za koja se na kraju knjige daje ključ, jer su zamišljena kao pomoćno sredstvo pri izlaganju gradiva, te pitanja koja se nude kao materijal za vježbu i za koja se ne nudi ključ. Osnovni »lajtmotiv« koji se provlači kroz cijelu knjigu jest univerzalna priroda fonološkog ustrojstva nasuprot zapanjujućem mnoštvu varijacija u fonološkim sustavima pojedinačnih jezika. Te se varijacije ilustriraju mnogobrojnim zanimljivim primjerima iz najraznorodnijih jezika, koji knjizi daju živost, a fonologiju prikazuju kao znanstvenu disciplinu mnogo životniju nego što bi se to iz teorijskih fonoloških radova često moglo zaključiti.

Pored uobičajenih fonoloških pojmova kao što su razlikovna obilježja, segmenti i prozodijske domene, knjiga jasno i pristupačno uvodi i teme poput geometrije fonoloških obilježja i teorije optimalnosti. Sve se to čini iz diskretne historijske perspektive. Počinje se s idejom da se glas može linearno raščlaniti u diskretne matrice segmenata te se fonologija može, kao što je to činila u svojoj početnoj generativnoj fazi, usredotočiti na iznalaženje što egzaktnijih

formulacija pravila koja manipuliraju nizovima segmenata. U tom se kontekstu onda u dva poglavlja daje prikaz takvog linearnog pristupa. Zatim se upozorava na mogućnost obogaćenja prikaza fonološke strukture koji je sa sobom krajem sedamdesetih godina donijela nelinearna fonologija. Pritom se na prilično razumljiv način obrađuju neka osnovna fonološka pitanja u okviru nelinearnog modela. Ono što ovu knjigu čini posebno zanimljivom zapravo je prikaz najvećeg pomaka u poimanju prirode fonološke analize, onog do kojeg je došlo u okviru teorije optimalnosti. Pokazuje se kako se osnovna inovacija toga novog pristupa sastoji u tome što fonologija »prestaje biti derivacijska«. Napušta se ideja fonološkog pravila koje dubinsku strukturu pretvara u površinsku; umjesto toga, kao ključni pojam fonološke teorije uvodi se pojam ograničenja (»constraint«). Umjesto fonoloških pravila sada se, dakle, barata skupom univerzalnih ograničenja koja su u različitim jezicima različito rangirana, pa fonološke sustave pojedinih jezika čini različitim usprkos svim univerzalnim obilježjima koja ovi dijele.

Ukratko, ova knjiga vrlo je koristan uvodni udžbenik fonologije za sve one koji žele steći uvid u fonološku strukturu jezika i u osnovna kretanja u suvremenoj fonologiji. Sveučilišnom nastavniku fonetike, fonologije ili lingvistike može poslužiti kao dragocjen izvor primjera za bilo koju pojavu relevantnu za nastavu dotičnih predmeta. Svojim pristupačnim stilom iznošenja građe i životnošću primjera kod studenta može razbiti nažalost prilično uvriježenu predodžbu o fonologiji kao nekakvo ezoteričnoj kabinetskoj disciplini.

Višnja Josipović

Syntax. A minimalist introduction

Andrew Radford

Cambridge University Press, Cambridge 1997. — X + 283 str.

Knjiga je skraćena inačica autorova udžbenika *Syntactic theory and the structure of English; a minimalist approach*. Zamišljena je kao priručnik za (kraće) uvodne tečajeve sintakse. U deset poglavlja objašnjavaju se osnovni teorijski pojmovi i opisni postupci najnovije generativne sintaktičke teorije — minimalističkoga programa. Knjiga je pisana sažeto, jednostavno, čitko i razumljivo. Svako je poglavlje popraćeno vježbama i korisnim naputcima i sugestijama. Na kraju je knjige rječnik najvažnijih naziva (glosar), popis kratica, popis literature i indeks. Kako bi čitatelju olakšao razumijevanje težih tehničkih naziva, autor se katkad služi i jednostavnim metaforama i analogi-

jama. Ipak, knjiga prema kraju postaje apstraktnija i izazovnije za čitatelja. Oprimjerena je gotovo isključivo engleskim primjerima i od čitatelja traži poznavanje osnova engleske sintakse. Ovisnost o engleskoj sintaktičkoj strukturi smanjuje njezinu uporabljivost kao priručnika za studente ostalih jezika (osim engleskoga) u neengleskim govornim područjima, iako i tu, uz određene preinake i zamjenu primjera, može biti vrlo korisna. Šteta, jer bi to mogao biti idealan uvodni udžbenik za sve, a ne samo (kako kaže sam autor) za »lingvofobične anglofile«. Ipak ga svesrdno preporučujem i svima drugima koji mogu čitati engleski, a žele se upoznati s minimalističkim pristupom jeziku.

Milan Mihaljević

Subjectivity in English

Pelyvás, Péter: *Generative Grammar Versus the Cognitive Theory of Epistemic Grounding*. *Metalinguistica, Debrecen Studies in Linguistics, Vol. 3*. Frankfurt a. M. Peter Lang Verlag, 1996. 208 str.

Ova knjiga, čiji je autor renomirani mađarski anglist sa Sveučilišta u Debrecenu, razmatra teoretske i praktične aspekte izricanja subjektivne epistemičke modalnosti u engleskom jeziku, prije svega putem tzv. kognitivnih predikata (poput *know* ili *doubt* u primjeru *I know/doubt that he was here*) te modalnih glagola, no i ostalih jezičnih elemenata koji mogu poslužiti za izricanje epistemičke modalnosti. Knjiga ima tri dijela nejednake dužine. U prvome dijelu autor pokazuje kako spomenutim jezičnim pojavama engleskog jezika pristupaju objektivističke teorije, ponajprije formalni model generativne gramatike. Drugi, najkraći, dio uvodi u kognitivni pristup jezičnim pojavama, dok treći dio, koji obaseže gotovo polovicu knjige, predstavlja detaljniju razradu i provjeru kognitivnog modela na primjeru epistemičke modalnosti.

Poslije uvodnog poglavlja koje utvrđuje predmet i zadatke monografije, te nagovještava slijed pojedinih koraka u tijeku obrade problema, slijedi kraće poglavlje koje općenito uspoređuje generativne i kognitivne lingvističke nazore, te upozorava na neke teoretske postavke zbog kojih je generativna gramatika već u polazištu osuđena na neuspjeh kada se radi o prikazu

epistemičke modalnosti. U preostalom dijelu tog drugog poglavlja autor nudi izbor ključnih pojmova i stavova koji reprezentativno ilustriraju filozofiju kognitivne lingvistike, a ujedno i daju naslutiti da mu je kognitivni pristup bliži srcu. Ova deklarirana naklonost kognitivnoj gramatici objašnjava i nerazmjer glede dužine glavnih dijelova knjige. Ta neujednačenost ipak nikako nije nedostatak knjige, jer se prvo jasno pokazuje koji pristup više obećava, te se potom jezične pojave analiziraju samo unutar jednog, perspektivnijeg modela. Poglavlja 3 i 4 koja se bave nefaktivnim i kognitivnim predikatima, odnosno kondicionalnim rečenicama (posebice onima tipa ... *if I remember well*), zorno ilustriraju nedorečenosti u generativnom modelu rekcije i vezivanja (*Government and Binding*) koje zahtijevaju ad hoc modifikacije u teoriji koje opet mogu biti u konfliktu s nekim načelom unutar istog modula, ili općenitijim načelima koje vrijede za cijelu teoriju.

Dva poglavlja drugog dijela knjige mogu svakom čitatelju koji je tek ovlaš upoznat s kognitivnom lingvistikom poslužiti kao izvrstan uvod, jer objedinjuje prikaz teorijskih osnova i primjere njihove praktične primjene. Autor se odlučuje za varijantu kognitivne lingvistike

(odnosno njezine formalizacije) koja se u ovom trenutku može pohvaliti najvećim brojem pobornika, a to je Langackerova kognitivna gramatika (čiji je začetnik, uostalom, trenutno i najnavođeniji autor među lingvistima u svijetu), no kako je većina kognitivno orijentiranih modela međusobno kompatibilna, moguća je ugradnja postupaka i saznanja do kojih se došlo u drugim modelima. Peto nas poglavlje tako prvo upoznaje s osnovnim pojmovnim aparatom tog modela, a zatim se usredotočuje na kognitivni pristup problemu kategorizacije. Sljedeće poglavlje donosi dva ogleđa. Analiza diskursa mentalno poremećenih osoba pokazuje ulogu idealiziranih spoznajnih modela i kategorija osnovnog nivoa, kako u kategorizaciji tako i u strukturiranju diskursa. U drugom ogleđu, kratkoj analizi notornih alternacija poput *load a truck with something* i *load something on a truck*, autor nudi rješenje koje se zasniva na idealiziranim spoznajnim modelima koji počinjavaju na različitim metaforama odnosno shemama.

Cijelo treće poglavlje posvećeno je problemu odnosa deontičke i epistemičke uporabe engleskog modalnog glagola *may* te statusu modala kao jednom od sredstava za epistemičku kontekstualizaciju. Preludij ovom najopsežnijem dijelu je sažeti prikaz pomoćnih glagola u engleskom gdje se zaključuje da se radi o radikalnoj kategoriji te da ih je nemoguće oštro odijeliti od leksičkih glagola. U osmom poglavlju autor polemizira s E. Sweetser koja tvrdi da se

epistemičko značenje razvilo iz deontičkog putem metaforičke ekstenzije, te da je u osnovi ovog potonjeg shema *prisutnost/odsutnost zapreke*. Autor, međutim, argumentira da se takva pretpostavka ne slaže s dijakronijskim podacima (Traugott) koji pokazuju da se epistemičko značenje razvilo iz koncepcije sposobnosti, jednog dodatnog značenja glagola *may* koje se tijekom razvoja modalnih glagola sačuvalo samo uz glagol *can*. Predlaže i kombinaciju dviju konceptualnih shema (*put-izvor-cilj*, te *popuštanje otpora*) kao zamjenu za prekrutu shemu zapreke. U pretposljednem, devetom poglavlju razmatra dalje posljedice ovih modifikacija unutar modela Langackerove kognitivne gramatike

Zaključno poglavlje sažima rezultate studije te naznačuje područja i probleme koji zahtijevaju daljnja proučavanja.

Knjiga je zanimljivo i poticajno štivo za širu anglističku publiku, sve one jezikoslovce koji su otvoreni preispitivanju modela i formalizama kojima se iz nužde služe, te na kraju i za sve one koje zanima odnos jezika i spoznaje. Valja posebno istaći autorovu suverenost i verziranost u oba modela, ali i impresivnu širinu i dubinu općelingvističkog znanja i poznavanje pomoćnih disciplina, što mu sve zajedno omogućuje da povlači zanimljive paralele, da se elegantno kreće između modela, konstruktivno i argumentirano upozoravajući na poteškoće i nedosljednosti, te naznačuje prihvatljiva rješenja.

Mario Brdar

Terminološki priručnik

Milica Mihaljević

Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1998. — 204 str.

Knjiga je nastala na temelju autoričina dugogodišnjega bavljenja terminološkom problematikom u okviru jezičnih istraživanja. Tematski obuhvaća područje teorijske i praktične terminologije. Obradbi tematskih cjelina pristupa se problemski i sustavno s objasnidbenim i normativnim rješenjima korisnim kako za stručni, tako i za opći jezik. U uvodnim poglavljima knjige autorica piše o određenju terminologije i nazivlja, o potrebi i važnosti terminološkoga rada, te o povijesti hrvatskoga nazivlja. Sljedeće poglavlje u kojima se daje teorijski pogled na nazive *pojam*, *definicija*, *označilac*. Nakon toga govori se o određivanju vrste terminološkoga rječnika i ustroja njegova rječničkoga članka, o

naslovima terminoloških priručnika, o obradbi naziva u općem rječniku. Pristupe i smjernice praktičnomu dijelu problematike autorica daje u poglavljima o prikupljanju i usustavljanju, obradbi i normativnom sređivanju grade. U poglavlju o novim nazivima raspravlja se i o jezičnom posuđivanju i preuzimanju naziva iz drugih jezika i iz drugih struka, te o pretvaranju općih riječi u nazive. Valja posebno istaknuti autoričin Rječnik terminološkoga nazivlja (u 16. poglavlju) pogotovo zato što su se terminološkim nazivljem hrvatski terminolozi malo bavili. Djelo završava poglavlje o međunarodnim terminološkim organizacijama (njihova imena, adrese, zadaci, programi) te o termino-

loškoj literaturi (iscrpan i opsežan popis razvrstan po strukama). Teorijski i praktični dio knjige pomoć je izradivačimna terminoloških rječnika, odnosno onima koji sudjeluju u bilo

kojoj fazi izradbe takva rječnika. Knjiga je koristan i poticajan tekst svakom terminologu i jezikoslovcu.

Željka Brlobaš

Einführung in die slavischen Sprachen

(mit einer Einführung in die Balkanphilologie)

3., verbesserte und erweiterte Auflage Peter Rehder (hrsg.)

Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1998. — 368 str.

Knjiga upoznaje čitatelja sa suvremenim slavenskim standardnim jezicima (ruski, ukrajinski, bjeloruski, poljski, češki, slovački, slovenski, hrvatski, srpski, bošnjački, makedonski, bugarski) i s prošlim i sadašnjim tzv. malim književnim jezicima (rusinski, zapadnopoljski, polapski i pomoranski sa slovinskim, kašupski, gornjolužičkosrpski, donjolužičkosrpski, rezijski, gradišćanskohrvatski, moliški, banatskobugarski) te s praslavenskim i staroslavenskim. Svaki članak započinje uvodom u kojem se opisuje gdje se jezik govori, koliki mu je broj govornika i gdje je (ako jest) službeni jezik, a nakon toga opisuju se pismo i izgovor, fonologija, morfologija, sintaksa, leksik, sociolekti, dijalekti i povijest jezika. Svim je člancima dodan popis najvažije literature za one koji o pojedinom jeziku žele saznati još više. U odnosu na prvo izdanje iz 1986. knjiga je aktuali-

zirana i bitno proširena (sa 192 na 368 str.). Od devet autora iz prvoga izdanja ostala su samo petorica, a osim njih tu je još dvanaest novih autora. Donijelo je to novine i u pristupu i u sadržaju pa se s pravom može reći da se radi o sasvim novoj knjizi. Dio je promjena uvjetovan i promjenama koje su se u međuvremenu dogodile u slavenskom svijetu. Koliko mi je poznato, to je prva takva knjiga u svijetu u kojoj su jasno odijeljeni hrvatski, srpski i bošnjački i opisani u posebnim poglavljima. Zanimljivo je da je urednik, zbog povijesnih razloga, dodao i kratko poglavlje o srpskohrvatskom. Na kraju je knjige uvod u balkansku filologiju (poglavlje o balkanskom jezičnom savezu), prvi takav uvod na nekom zapadnoeuropskom jeziku, koji dopunjuje opis južnoslavenskih jezika. Knjigu preporučujem svima koji traže sažete i pouzdane obavijesti o bilo kojem slavenskom jeziku.

Milan Mihaljević

Slovenšky jazykъ: Ein praktisches Lehrbuch des Kirchenslavischen in 30 Lektionen

Band I — Altkirchenslavisch

Band II — Mittel- und Neukirchenslavisch

Nikolaos Hartmut Trunte

Otto Sagner Verlag, München 1997–1998.

Ovo je četvrto izdanje praktičnoga udžbenika staroslavenskoga jezika koji uvodi studente slavističkih katedara, poglavito one s njemačkoga govornog područja, u temeljnu slavističku problematiku. Nastavno gradivo podijeljeno je u trideset lekcija. Prvi dio udžbenika (Altkirchenslavisch) pretežito se bavi kanonskim staroslavenskim tekstovima. Ovdje se obraduje nominalna i pronominalna fleksija, likoslovlje glagola, osnovni nacrt sintakse, povijesni razvoj glasova od indoevropskoga do staroslaven-

skoga jezika i rječotvorba. U temeljima svake lekcije nalazi se tekst — ulomak iz djela *Vita Constantini*. Svaka lekcija sadrži zadatke, naputnice za ponavljanje glagola, listu vokabulara i obavijesti o kulturnopovijesnome kontekstu. Razvoj koji prožima slavenske jezike pri njihovu odvajanju iz indoevropskoga jezika temelj je prvoga dijela. Daljna povijest staroslavenskoga jezika te temeljnih razvoja istočno-slavenskih i južnoslavenskih jezika tema je drugoga dijela (Mittel- und Neukirchensla-

visch). Mlade redakcije staroslavenskoga jezika sve do »sinodalnog crkvenoslavenskog« glavna su okosnica druge knjige. Težište je na rusko-crkvenoslavenskom jeziku, ali se u obzir uzimaju i hrvatskočakavska, srpskoštokavska i srednjobugarska redakcija staroslavenskoga jezika. U čitavu drugom dijelu autor je posvetio značajnih pedesetak stranica problematici hrvatskoga kulturnojezičnoga srednjovjekovlja.

Svrha ovoga udžbenika jest da omogući studentima da samostalno, pomoću rječnika, na formalnoj i sadržajnoj razini, razumiju staroslavenske tekstove bez obzira na to iz kojega vremena ili područja dolaze. Ova je knjiga namijenjena i neslavistima — prvenstveno bizantolozima, teolozima, znanstvenicima koji se bave »kršćanskim Orijentom« i jezikoslovcima.

Boris Kuzmić